

ויש לומר:

אמר חזקוני

ראובן הכיר את טבעם של שמעון ולוי, וידע שלא יעלה בידו לשנות את דעתם; ולכן, כדי להציל את יוסף מידם, היה עליו להסתיר את כוונתו האמיתית⁵⁸, ולנהוג כאילו גם הוא סבור שיוסף חייב מיתה, אלא שהוא מציע להשאירו בבור עד שימות במקום להמיתו בידיים.

ומעתה מובן מדוע מלמד הדבר על חסידותו של ראובן: מצד טבע מידותיו של ראובן – לא היה יכולתו לנהוג ברמאות (כדברי רש"י⁵⁹ שהשבים "לא דברו אחד בפה ואחד בלב"), ולצורך הצלת יוסף נהג בניגוד לטבעו; ולכן יש בכך משום חסידות, שמשמעותה של חסידות היא שינוי טבע המידות⁶⁰.
(תורת מנחם – תפארת לוי יצחק, בראשית ע' קצד)

וז

וְהָבֹרֶק אֵין בּוֹ מִים (לז, כד)

"בור רק – נתרוקן בורו של יעקב. אין בו מים – אין בו דברי תורה שנמשלו למים" (ב"ר פפ"ד, טז)

כוונת דברי המדרש היא, שהעובדה שבני יעקב ("בורו של יעקב") רצו להרוג את אחיהם נבעה מכך שהם "נתרוקנו" מדברי תורה, שנמשלו למים.

ולכאורה קשה: הרי מבואר במפרשים⁶¹, שרצונם של אחי יוסף להורגו היה מבוסס על דיני התורה (לשיטתם), שכן הם "חשבו את יוסף למתנכל

58. כי בנוסף לכוחם וגבורתם היתה של שמעון ולוי הם התייחדו גם בחכמתם, כדברי הזוהר שם "חכימותא... דילהון".

59. לעיל פסוק ד.

60. לקוטי דיבורים ח"א נו, א. וראה קונטרס עניינה של תורת החסידות ס"א. וש"נ.

61. ספורנו פסוק יח. אור החיים פסוק כ. ועוד.

ומתנקש בנפשם להמיתם", ולכן חל עליו דין "הבא להרגך השכם להורגו". מהו איפוא פשר דברי המדרש שלא היו בהם "דברי תורה שנמשלו למים"?

ויש לומר, שאין כוונת המדרש שלא היתה בהם תורה כלל, אלא שהיה חסר בתורתם אותו עניין שבתורה הנמשל למים.

ביאור הדברים:

התורה נמשלה לדברים שונים – מים, יין, שמן, לחם ועוד, וכל אחד מהם מתאר חלק אחר ותכונה אחרת בתורה⁶².

ובנוגע למים – מצינו בגמרא⁶³: "למה נמשלו דברי תורה למים... לומר לך, מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה". ונמצא, שהמים מבטאים את השפלות וההתבטלות הנדרשים מהאדם בעת לימוד התורה.

זוהי כוונת דברי המדרש ש"בורו של יעקב", השבטים, "אין בהם דברי תורה שנמשלו למים": אמנם השבטים למדו תורה וביססו את מעשיהם על דיני התורה, אבל לפי ערך מעלתם לא היה בהם די "מים", שפלות והתבטלות, ובגלל חיסרון זה לא כיוונו אל האמת בהתנהגותם כלפי יוסף.

(לקו"ש חט"ו ע' 325 ואילך)

62. ראה לקוטי תורה שה"ש כד, ד.

63. תענית ז. א.